

Ari Kentta

TAITEEN TEKEMINEN YKSITYISENÄ KOKEMUKSENA

Kuvataiteen koulutusohjelma

2015

TAITEEN TEKEMINEN YKSITYISENÄ KOKEMUKSENA

Kentta, Ari
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuvataiteen koulutusohjelma
Toukokuu 2015
Ohjaaja: Hautala, Päivi-Maria; Velhonoja, Matti
Sivumäärä: 19
Liitteitä: 1

Asiasanat: Maalaus, taide, hengellisyys, kokemus

Kirjallisessa opinnäytetyöni osuudessa pohdin teknisten harjoitusten ja vapaan assosiaation yhdistämistä taiteen tekemisessä. Toinen aihepiirini käsittelee taiteen tekemistä hengellisenä kokemuksena, onko sellaisen synnyttämä teos oikeaa taidetta, jos se jää ilman yleisöä.

CREATIVE ART PROCESS AS A PRIVATE EXPERIENCE

Kentta, Ari
Satakunta University of Applied Sciences
Art education program
May 2015
Supervisor: Hautala, Päivi-Maria
Number of pages: 19
Appendices: 1
es: Painting, art, spirituality, experience

In the written part of my thesis I wonder technical exercises and free asso-siaation combination in the art making prosess. Another important topic deals with making art as a spiritual experience, whether it's real art if left without an audience.

SISÄLLYS

1 OHJAUSJÄRJESTELMÄ.....	5
2 MUODON AINOA TARKOITUS ON VAPAUTUA MUODOSTA.....	6
2.1 Pääsy muotoon	6
2.2 Yksinäisyyden läpäisy	6
2.3 Taide ruumiillisena kokemuksena.....	8
2.4 Taide ja käsityöläisyys	9
2.5 Vapautuminen muodosta.....	11
3 KUN TAIDE KÄY TARPEETTOMAKSI ON LOPPU ALKANUT	13
3.1 Vertailu suorana tienä helvettiin.....	13
3.2 Näkymättömän voima	14
3.3 Kokonainen ihminen	16
3.4 Näkymätön ihme	17
4 TAITAJAN TILA.....	18
LÄHTEET.....	19
LIITTEET 1	

SUOMI, 2014. Akryyli, muste, öljy. 120 x 96 cm

1 OHJAUSJÄRJESTELMÄ

Ohjautumisessani taiteen tekemiseen ei ollut mitään järkeä, ei suunnitelmaa, vaan sen toteutti sattumien tiivis suma. Tämä osoittautui myöhemmin taiteen tekemiseni ytimeksi: järjettömällä alueella pysyminen, jonka samankaltaisuus hengellisen kokemuksen kanssa on lähes erottamaton. Taiteen tekeminen on avannut minulle uuden maailman, sellaisen jossa parhaimmillaan saan viettää haaveitteni elämää.

Taiteeni tekemisen alkuohjuri oli astma. Keuhkoihini jo lapsuudesta asti liittyneet ongelmat veivät minut alle nelikymppisenä joogan hengitysharjoitusten pariin ja sittemmin Saarijärvelle Joogaopiston kursseille. Eräällä kurssilla meidät jaettiin pienryhmiin, joissa suunnittelimme oman ohjelman. Niin mekin teimme parini kanssa ja piirsin ohjelmamme ja ensimmäiset joogan tikku-ukot, joita iltaisin vielä parantelin aikani kuluksi. Kului vuosi ja Valamossa pidettiin perinteinen Suomen Joogayhdistyksen vuosikokous. Siellä muuan joogaohjaaja tarttui hihaani ja kysyi voisinko piirtää joitain ohjelmia Jooga-lehteen, sillä hän muisti tikku-ukkoni joogaopistolta. Lupasin kokeilla.

Piirsin Joogalehteen ohjelmia kuusi seitsemän vuotta, mutta heti alussa huomasin teknisessä osaamisessani suuria puutteita. Kun kuvat menivät vielä lehteen, alkoi homma hävettää. Hakeuduin Tampereen Työväenopiston Sampolan mallipiirustuskurssille, jota jatkoin monta vuotta. Sampolan opettaja Kalevi Mäkelä ehdotti hakua Pirkkalan Taidekouluun, jossa hän toimi opettajana. Tein niin. Siellä kului kolme vuotta ja sain ensimmäisen kerran elämässäni taiteen tekemiseen opetussuunnitelman mukaista opetusta, vaikka kokoonnuimmekin vain kerran viikossa.

Seuraava ohjurini oli keuhkoputken tulehdus, joka vei minut Kankaanpään Taidekouluun. Makasin töistäni sairaslomalla keuhkot vinkuen ja selasin tylsistyneenä nettissä pääsykokeita. Päädyin lähettämään Pirkkalan Taidekoulun työni Kankaanpään Taidekoulun pääsykokeisiin, jota en ilman sairastumistani olisi koskaan tehnyt. Pääsin sisään ja opiskelu alkoi syksyllä 2011.

2 MUODON AINOA TARKOITUS ON VAPAUTUA MUODOSTA

2.1 Pääsy muotoon

Aikaisemmat kokeiluni maalaamisen parissa olivat päätyneet tekniseen umpikujaan, koska en saanut näkyjäni ja uniani kankaalle sitkeistä yrityksistäni huolimatta. Tulin Kankaanpään Taidekouluun täynnä intoa ja maalasin ahkerasti. Lumouduin Zsuzsa Demeterin anatomian opetuksesta ja siitä miten opettaja ottaa hiilen käteensä ja näyttää itse miten lantion kaari vedetään. Suoraa toimintaa, rohkeaa ja kaunista. Täydensin anatomian opiskelua omilla harjoituksillani ja iltapiirustuksessa, johon saimme aina elävän mallin. Lopultakin epämääräiset pähkäilyni piirtämisestä vaihtuivat tiukkaan muotoon, harjoituksiin, joissa oli jatkumo ja tavoite. Piirtämään voi oppia ja sitä voi opettaa. Tuolloin minulle muodon ydin oli säännöllinen rytmi ja toisto.

2.2 Yksinäisyyden läpäisy

Ensimmäisen työharjoitteluni vietin koulumme valoisassa ja korkeassa työtilassa, akvaariossa, jonne rakensin loistavan ateljeeni. Maalasin vimmaisesti kolme kuukautta aiheenani anatomia. Näistä töistä ripustin näyttelyn Messukylän kirjastoon. Maalauksia kertyi kolmetoista, joista myin kuusi. Onnistuin siis hyvin, ihmiset pitivät niistä, eivätkä ostajat olleet sukulaisia tai lähiystäviä. Myöhemmin sain kyllä tulla tuntemaan, että tällainen onnistuminen katsotaan taiteen kentässä usein epäonnistumiseksi kaupallisista syistä. Lähtökohta kun oikeaan taiteeseen ja sen korkeatasoisuuteen on kuulemma se, että taiteen eliitin maku on lähes kategorisesti eri kuin taiteen parissa vain ohimennen pistäytyvillä, kuten asiakkaillani. En tiennyt mitä ajatella, mutta aloin ajatella sitä. Ainakin yrittää. Tämä kaikki oli vielä uutta. En tiennyt vielä, että kauneus voidaan luokitella suoraan sisällyksettömäksi kitsiksi.

Ensimmäisen kesän kolmen kuukauden työharjoittelukokemus oli järkyttävä. Takana oli uusien ja ihmeellisten ihmisten täyttämä kouluvuosi, loputtomasti parin viikon kursseja, kuhinaa ja keskusteluja mysteereistä ja taiteesta. Työharjoitteluni alkaessa

kesäkuun alussa koulu tyhjeni ja maalaustauoilla kuljeksini autioita käytäviä. Kankaanpäässä en tuntenut ketään. Maalasin. Pidin aamurutiinin yllä väkisin ja yogaharjoitukseni jälkeen kuljin koulussa eväiseni kuin töissä. Koska työhistoriani on pitkä - olen koulun vanhimman kolmen joukossa ollut koko ajan - niin asetelma tuntui oudolle. Kukaan ei sano mitä teet, milloin teet, eikä sitä milloin työ on valmis. Ihmisiä ei ollut missään. Pääni alkoi hajota.

Hortoilin kuntosalille, pumppasin treenillä ruumiini euforiaan ja palasin maalaamaan seuraavana aamuna. Yksinäisyys rusenteli keuhkojani ja tasapainohäiriöt ihmetyttivät. Epäilin jotain sairautta, sillä olotila oli hyvin epätodellinen. Mutta pysyin maalaamisessani kiinni väkisin, vaikka tuska vain yltyi. Ymmärsin hämärästi, että muutto Tampereelta pieneen kaupunkiin, josta en tunne ketään ottaa sieluun koville. Koulun kuhinassa yhteisen lukuvuoden ajan selvisi vielä helpolla, mutta nyt rakennus huokui hiljaisuutta ja kaupunki oli vieras.

Parin kolmen viikon jälkeen alkoi kesällä tapahtua jotain ihmeellistä. Maalaamalla ja maalaamalla aloin läpäistä sietämättömän yksinäisyyden ja kivun ja pääsin johonkin maailmaan, jota en tiennyt aikaisemmin olevan edes olemassa. Tipahdin maalaukseni väreihin sisään, syvä rauha värisi keuhkoissani ja viikkojen kuluessa syöminenkin alkoi tuntua joutavalle. Värisävyjen erottamistarkkuus syveni ja riippuvuus ulkomailman ihmisistä ja tapahtumista katosi. Työni ja sisämaailmani välille syntyi oma jännittävä juoni. Mennessäni iltaisin nukkumaan olin jo malttamaton päästäkseni heti aamulla takaisin maalaamaan. Pääsin myös käsiksi jo vuosia vaivanneeseen ongelmaani, miten saada sama sävy kulkemaan kuin kelmu maalauksen kaikkien värien läpi.

Kesän aikana saavutin useita kertoja meditatiivisen tilan, jossa kaipaus ihmisiin katosi, he jopa alkoivat tuntua ajatuksellisesti häiritseviltä. Myös valmiin työn merkitys vaimeni ja pohdin jopa niiden polttamista koulun päättyessä. Nehän olivat vain väli- ne päästä olotilaan, jossa ei kaipaa mitään. Maalaamisessa oli kaikki, joka hetki hyvin vietettyä elämää. Tämä oli kovin outoa, sillä aikaisemmin työ oli liittynyt elämässäni ainoastaan rahan ansaitsemiseen ja ulkoa määriteltyyn tehtävään, jonka suorittamisen jälkeen pystyi tyytyväisenä ottamaan palkan vastaan. Nyt pääsin maalaamalla jopa suurempaan merkitykseen ja onneen, vaikkei palkkaa ollut tulossa. Työn

määrittelyä ei löytynyt mistään, eikä mitään järkevää perustetta touhulleni ollut. Silti kuljin iltaisin ateljeestani kotiin torin läpi selkä suorassa ja varmana siitä, että olin tehnyt työni hyvin ja täyttänyt velvollisuuteni millä mittarilla tahansa, ehkä jopa onnistuneemmin kuin koskaan aikaisemmin. Tiukka muodossa pysyminen palkitsi jollain ihmeellisellä tavalla, joka ei ollut ehdollistunut mitenkään ulkoa luvattuun palkkaan tai hyväksyntään. Kokemus oli niin outo, että pohdin sitä kirjoittamalla kotona useaan otteeseen.

Ensimmäisen kesän muotoon liittyvää suurinta antia oli myös Kotkan Repin-instituutin järjestämä maisemamaalauskurssi Iitissä. Luokaltamme osallistui kurssille viisi henkeä ja yhteistä meille oli se, että halusimme oppia maalauksen perusteet kädestä pitäen. Venäläinen opettaja kiersi maalarilta toiselle, otti siveltimen pitkin päivää kädestämme ja näytti perustan maalaukseen, miten se alkaa ja etenee. Ihastuimme kovasti, suoraa tekniikan siirtoa opettajalta oppilaille. On siis olemassa tekniikoita, joita voidaan siirtää kuin kirjoitustaito seuraavalle sukupolvelle. Viisi päivää ja osittain yötäkin kului Iitissä järvenrannalla maalatessa ja ihmetellessä sitä vapautta ja helppoutta kun muoto pitää, on varma ja taito on siirrettävissä.

2.3 Taide ruumiillisena kokemuksena

Toisen vuoden alkaessa olin jo sisäistänyt itselleni muodon tärkeyden ja tiesin, että ilman rytmiä on muuttoni Kankaanpäähän ollut turha. Yritin pitää muuttoni syyn kirkkaana mielessäni: En osaa, tarvitsen harjoitusta, tarvitsen opetusta.

Aloitin aamut joogaharjoituksella, tein eväät ja lähdin kouluun yhdeksäksi. Itsekuri säilyi vielä. Nyt ehdin jo maalata enemmän päivisin, koska kurseja oli vähemmän kuin ensimmäisenä vuonna. Aikaisemmasta työelämästä oli tässä suhteessa suuri etu, aamuherätykset eivät olleet ongelma sen enempää kuin säännöllinen työnteko. Sain suurta tyydytystä onnistuessani maalaamaan kauniita töitä, joista ihmiset pitivät. Yhteiskuntakritiikki pysyi minusta hyvin kaukana. Siitä puhuttiin koulussamme toisinaan innokkaasti, mutten tuntenut sitä aluetta omakseni. Mielestäni rumuus, rienuus ja epäkohtien loputon esille tuominen oli monopolisoitu jo iltapäivälehdille, eivätkä

he siihen enempää tukea tarvinneet. Raja oli jo ylitetty, jossa uutiset olivat alkaneet luoda todellisuutta, eikä toisin päin. Katastrofit myivät mediassa parhaiten, joten sellaista pelonsekaista mielikuvaa kannatti levittää laajalle jo ennen tapahtumiakin. Ei sellaiseen mielestäni tarvita tekemääni taidetta. Minulle mieli on neutraali voima, joka kasvattaa sitä kohdetta, jossa se pidetään. Siksi mielen avulla omissa ja maailman ongelmissa viihtyvä ei niitä ratkaise, vaan päinvastoin. Ne turpoavat entisestään.

En puhu taiteesta, vaan taiteen tekemisestä ruumiillisena kokemuksena. Siinä taiteeni tehtävä on luoda sellainen maailma, jossa haluan tänään olla. Uidessani maalaukseni värien sisällä voin parhaimmillaan saavuttaa tilan, jossa yhteyteni sisämaailmaani korvaa ulkomaailman hallitsemattomuuden. Ja olen hetken varma, että nyt olen oman totuuteni ytimessä. Siis tekemällä. Kun tällaisen itsekeskeisyyden sivutuotteena syntyy maalaus, jonka joku ihastuneena ostaa ja sanoo joka aamu seisovansa sen edessä ja saavansa siitä voimaa, silloin olen luonut unistani kulttuuria ja saanut ruhtinaallisen palkkion. Toisen ihmisen sisämaailman heläyttäminen hereille luomallani esteettisyydellä tekee taiteestani merkityksellistä.

Erään vierailijan opettajamme pitämässä yhteiskritiikissä kerroin, ettei minulla ole minkäänlaista tarvetta käyttää taiteen tekemistä yhteiskuntakritiikkiin. Hän kysyi minulta, että miksi sitten olet täällä? Vastasin: ”Koska uskon lööppien ulkopuoliseen todellisuuteen, joka on luotavissa taiteen tekemisen kautta. Ei minun tarvitse ostaa todellisuutta valmiina katastrofina mediasta, vaikka se lisäisikin bruttokansantuotteen kasvua. Minulle riittää vähempikin. Mutta minulta puuttuu todellisuuteni estetiikan luomiseen tarvittava tekniikka, jota olen tästä koulusta hakemassa. Siksi olen täällä.”

2.4 Taide ja käsityöläisyys

Käyntimme Helsingin gallerioissa ja museoissa ja luennot koulussamme nostivat esiin hitaasti saman pohdinnan aiheen, mitä on oikea taide? Aloin aavistella, että arvoituksellinen taiteen eliitti, joka määritteli oikean taiteen, oli olemassa jossain. Opin, että tarvekaluja ympäröivälle yhteisölle valmistavat suutarit ja taulumaalarit edustavat kauneutta ja koristeellisuutta, kun taas oikea taide jotain muuta. Jäin ihmettelemään miten nämä voisi erottaa toisistaan.

Kierrettyäni opiskeluvuosien aikana useaan otteeseen Helsingin eliittigalleriat, joita on muutama, ja parikymmentä muuta vaatimattomampaa galleriaa, en tullut huomaamaan mitään linjaa, jolla voisi tämän jaon saada aikaan. Näyttelyihin laitettiin esille mitä tahansa romua ja värisotkua, kuin myös lumoavia teoksia esittävästä abstraktiin. Samoista töistä sai myös kuulla kaikki mahdolliset näkemykset. Omien opettajiemmekin tuomiot ja ihastukset vaihtelivat ristiin rastiin. Siis täytyi olla olemassa taiteen eliitti, joka ilmeisesti pystyi löytämään oikean taiteen kaiken tarjonnan keskeltä. Mutta siihen en tullut koskaan saamaan yhteyttä, olin siis parantumattomasti käsityöläinen. Hyväksyin sen.

Huomasin kuitenkin joitain lainalaisuuksia helpottamaan sijoittautumistani käsityöläisenä taiteen kenttään. Havaitsin, että korkeaoktaaninen oikea taide korreloi jotain kautta huikkeen korkean hinnan kanssa. Siihen liittyvä kauppa käy vilkkaasti eliittigallerioissa, joissa käyvät maksukykyiset asiakkaat luottavat gallerian asiantuntemukseen, että kyseessä on oikea epäkaupallinen taide. Samoin käy kauppa hyvin taiteen arvostuksen toisessa ääripäässä, jossa hinnat ovat alhaisia, mutta siellä olevat teokset luokitellaan kaupallisiksi juuri sen tähden.

Edellisten kahden kategorian väliin jää havaintoni mukaan tavattomasti oikeaa taidetta, joka pysyy ainoastaan puhumalla kasassa ja ihailtavan korkealle hinnoiteltuna. Tämä verbaliikan luomus on oma taiteen alansa, jonka määrittelykriteereistä voi olla perillä vain sen sisällä oleva. Hämärästi olen aavistellut tämän alueen valtiattarien ja käsiteakrobaattien keskittyvän enemmänkin analyysiin ja puhumiseen kuin taiteen tekemiseen, josta ei välttämättä ole ensimmäistäkään kokemusta. Alkukantaisen vaintoni varassa olen pysytellyt heistä etäällä, mutta myönnän toki, että mahdollisuuteni törmätä tuohon intellektuelliin eliittiin on pelkojanikin pienempi.

Keskityin perspektiiviin ja malliin. Keskiviikkoillan mallipiirustus oli jälleen pölkylä, mutta sitkeästi vääntäen saimme sen säilymään. Tekniset harjoitukset eivät ole muodissa. Sain varattua näyttelytilan Tampereelle Sampolan kirjastoon, jonne aloin tehdä perspektiivitöitäni. Jatkoin sitä sarjaa myös seuraavan eli toisen kesän kolmen kuukauden työharjoitteluni ajan, jälleen koulumme lumoavassa akvaariossa. Sinne

tulvivan valon määrä ja tilan kauneus häkellytti ja jälleen jouduin kysymään itseltäni, onko tällainen paratiisi edes laillinen?

Toiseen kesään tiesin valmistautua jo paremmin. Tunsin sentään jo muutaman ihmisen ulkonäöltä Kankaanpäässä ja sain kuntosalilla nyökätä joillekin varovasti ja sanoa moro. Mutta koulun hiljetessä yksinäisyys alkoi soida taas korvissani, jonka läpi pääsemiseen en tiennyt muuta keinoa kuin maalaamisen. Sisälläni hyökki jokin olio, joka teki lähtöä Tampereelle, lenkille, pizzalle, nettiin ja puhelimeen kuin vauhko jänis. Mutta päätin tarkkailla vain yhtä asiaa. Jos kädessäni on sivellin, kaikki on hyvin. Se selvisi katsomalla.

Kipu väistyi muutamassa viikossa ja pääsin läpi sisämaailmaani, ulkomaailman vaatimus katosi. Tuli hyvä kesä, selkeä ja työntäyteinen. Se syy, miksi Kankaanpäähän muutin, täyttyi ja sain maalata itseltäni rauhassa syvässä selkeyden tilassa. Silti vieläkin ihmettelin, miten oli mahdollista päästä näin suureen merkityksen ja oikean toiminnan tunteeseen työllä, joka ei tuota rahaa, eikä ole ulkoa säädelty ja johon ei ole taloudellisia tavoitteita asetettu. Pelkkien abstraktioiden varassa työskentely jopa totisemmin kuin ansiotyössä, toimi hyvin, mutta herätti kysymyksiä. Voisiko päivittäiset valinnat tehdä pysyvästi vain väreillä? Silloin tuomari olisi jo pelottavan lähellä. Sitä aatosta vahvasti myös sisältäni kumpuava ehdoton varmuus, etten ollut koskaan tehnyt tärkeämpää työtä kuin juuri nyt.

2.5 Vapautuminen muodosta

”Muodon ainoa tarkoitus on vapautua muodosta.”

Kolmannen vuoden palautteeni vierailevilta ja omilta opettajiltamme oli se, että olisi aika luopua teknisistä harjoituksista. Oma väsymiseni niihin oli myös jo tosiasia ja otin tyytyväisenä vastaan opastuksen. Tein muutamia töitä ilman mallia, sotkin telalla, hakkasin taltalla ja mäiske vapautti ihmeellisesti. Osallistuin silti parin viikon muotokuvakurssille ja mallimaalauskurssille, joiden kautta vahvistui paljon pohtimani havaintoni. Tekemällä tarkkaa työtä mallin mukaan, aiheuttaa se muutoksen

kaikessa muussakin maalaamisessa: värisävyjen erottamiskyky käden kautta hioutuu ja herkistyy erilaiseksi ruumiilliseksi kokemukseksi, olotilaksi, joka vaikuttaa silloinkin, kun maalaa intuitiivisesti abstrakteja kuvioita tai hinkkaa hiekkapaperilla edellisiä kerroksia pois.

Näkymättömän tekniikan osuus heijastuu myös käytössä olevaan tekniikkaan. Mutta jos joutuu maalaamaan koko ajan osaamisensa ääri rajoilla, tulee töistä väkinäisiä ja ahdistuneita. Liikkumatilaa ei ole. Siksi pidän mallista piirtämisestä ja maalaamista ensisijaisen tärkeänä tapana kehittää tekninen väline sellaiseksi, että naivistinen tyylisuunta ei ole ainoa mahdollinen, vaan valinta, jos sellaiseen päätyy.

Itselleni muotokuvamaalaus ja mallimaalaus ovat vastenmielisiä, eivätkä koskaan ole tuntuneet omalta työmaaltani, mutta sellaisille kursseille olen aina mahdollisuuden tullen osallistunut, koska haluan hienosyisemmän välineen sormieni päihin. Siksi en myöskään ymmärrä näiden teknisten harjoitusmuotojen karsintaa pois sillä nimikkeellä, että harjoitellaan loputtomasti omatoimista työskentelyä, vapaata assosiaatiota fiilispohjalla. Ei Ite-taiteeseen tarvitse kai erillistä oppilaitosta.

Ensimmäinen vapautumiseni muodosta toteutui työssäni Lähdekenttä. Sen kolme edellisten maalausten kerrosta tulivat esiin pesemällä, hinkkaamalla ja lopuksi hakkaamalla taltalla. Raivo ja epätoivo antoivat voimaa kun ideaa ei ollut ja kääntelin sitä puolelta toiselle, kunnes hakkaaminen rauhoittui. Lopulta siitä tuli yksi parhaita töitani, vaikken koskaan ehtinyt miettiä mitä olin tekemässä.

Innostuin mekastavasta tekemisestäni ja sattuma, kaaos ja menetelmien hallitsemattomuus pakottivat ottamaan käyttöön isompia pohjia ja pääsin sellaiseen vauhtiin, jollaisesta en ollut uneksunutkaan nyhjätykseni tarkkoja värisävyjä kuukausitolkulla. Mallista ei ollut toisinaan tietoaakaan, mutta mielenkiintoisimmat maalaukseni sain aikaiseksi yhdistelemällä kaaosta ja esittävää. Tästä kehkeytyi kolmannen maalaukseni teema, jonka jälleen vietin valoisassa ja avarassa koulumme parhaassa työtalossa, akvaariossa.

Kolmas ja laajin näyttelyni toteutui Tampereen pääkirjasto Metsossa. Se onnistui, sillä myin hyvin. Skaala oli laaja muotokuvista abstrakteihin töihin, sillä opiskelijana

en tuntenut minkäänlaista tarvetta sarjaan. Suhtaudun muutenkin maalaamiseen käsityöläisen filosofialla: Maalaus on valmis, kun se on myyty. Taidekriitikko Raisa Jäntti kirjoittaa blogissaan Nokkonen näyttelystäni ylevästi. Se merkitsi minulle paljon, sillä se oli ensimmäinen saamani arvostelu:

”Muutenkin pidin näistä esittävämmistä maalauksista enemmän kuin abstrakteista, vaikka kaikissa maalauksissa on jokin samankaltainen tunne tulevaisuudesta. Utopia? Dystopia? Keskiaikaisen linnanneidon näköinen (mistä minä tiedän, miltä linnanneidot näyttivät) nainenkin on kuin ikkuna tuhannen vuoden päähän tulevaisuuteen.

En osaa selittää tätä. Ehkä se vastapäisen seinän kuva sata vuotta vanhasta sukeltajanasusta TAI ihan yhtä hyvin futuristisesta avaruuspuvusta sekoitti aikäkäsitykseni täysin. Ripottelin kuvat aikajanelle noin vuoteen 3000.”

<https://nokkonen.wordpress.com/2013/12/>

3 KUN TAIDE KÄY TARPEETTOMAKSI ON LOPPU ALKANUT

3.1 Vertailu suorana tienä helvettiin

Tasapainoni järkkyy pahasti yrittäessäni sovittaa neljäntenä vuonna itseäni taiteen kenttään käsityöläisenä. Tekemiseni uhkasi halvaantua korkeaoktaanisen oikean taiteen olemassaolon varjoon. Maalaamisen ilo katosi ja paineet tulla joksikin syyttivät, pilkkasivat. Ehdin jo hävetä sitäkin, että lumoudun kauneudesta, eikä minulla ole alkeellisintakaan taipumusta tuhjata taidettani yhteiskuntakritiikkiin. Vaivoin onnistuin pysymään vakaumuksessani, että Taide on sellaiseen henkilökohtaisena kokemukseksi liian arvokas.

Taide on rukous sisään päin, joka syntyy ihailemalla, tekemällä, rukoilemalla väreillä. Ulkomaailmaan pullahtavat valmiit teokset voi polttaa jo ennen kuin ne joutuvat pirstottaviksi. Kuka uskaltaisi mennä viemään toisen rukousta tuomiolle ja analysoitavaksi, onko se oikea rukous vai käsityöläisen avutonta animistista pölinää. Mutta jos maalaus jää olemaan ja lähtee tekijänsä käsistä, riittää sen elinoikeudeksi yksi ihminen, jolle se on kaunis.

Taiteen tekeminen ei ole kristinuskonto, mutta se on kuin yksilön ristinusko, joka ei yritä tehdä yhteiskuntaa ja maailmaa paremmaksi, vaan kääntyy siitä pois päin ja luo oman maailmansa sellaiseksi, johon haluaa uskoa. Sen maailman luomisen onnistumisen tunnistaa siitä, ettei se vaadi yleisöä pysyäkseen kasassa, vaan on sisäisessä voimassaan Pyhä, ei yhteinen.

Vaikeroin neljättä alkavaa vuottani lupani kanssa, saanko vielä käsityöläisenä maalata, mutta siunaukseni oli ja on se, etteivät oikean taiteen määrittelijät tiedä edes minun olevan olemassa. Siis olen turvassa ja saan maalata itseni syvään uneen, salaisuuteen, upota väreihin, kahlata tietämättäni jo löydettyjä taidesuuntia, osoittaa tahottomattani kunnioitusta 1980-luvulle, lumoutua sisämaailmasta kumpuavista töistäni, joista ei sarjaa löydä. Eri persoonani maalaavat mitä sattuu, brändi vain pakenee yhä kauemmaksi ja katsojat kysyvät töideni edessä monikossa, ketkä näitä maalaavat? Minä saan maalata kliseisen joutsenen taivaalle, jo puhki kalutun tuonelan veneen vesille, vaikken koskaan muista impressionistin ja ekspressionistin eroa. Värit leviävät levyille ja kankaille ihokarvojeni suhistessa sähköä pitkin selkärankaani, kunnes hiljainen katsoja käy ja vie työni mennessään ja kiittää niin nöyrästi, että ottaa rintaan kipeää. Puhuvat taiteilijana, tekisi mieleni korjata, mutten voi. Täytyy olla vain hiljaa ja säilyttää kaunis hetki, ei totta, mutta hänelle liian hauras.

3.2 Näkymättömän voima

Katsoessani tanssijatytön kävelevän suojatien yli, näyttää tuo käynti niin kevyelle ja ilmavalle kuin vuoripuron välkehtivä polveilu. Hänen kanssaan saattaa ylittää samaan aikaan suojatietä kivulloinen mummo, jonka varovaista askellusta seuratessa ottaa omiinkin jalkoihin kipeää ja alkaa jännittämään, ehtiikö hän yli vihreillä. Molemmat heistä, tanssijatyttö ja mummo kävelevät silti saman matkan saman suojatien yli.

Mielestäni näiden kävelijöiden ero on näkymättömässä osuudessa, siinä kapasiteetissa, joka ei ole käytössä. Kivulloinen mummo käyttää kaikesta ruumiinsa voimasta ja taidosta kaiken, eikä näkymätöntä osuutta jää, kun taas tanssijatyttö käyttää vain

murto-osan liikunnallisista mahdollisuuksistaan, joilla voisi suojatien ylittää. Hänen käyttämätön ja näkymätön fyysinen kapasiteettinsa voi olla valtava, josta hän tarvitsee vain ohuen siivun liukuessaan vaivatta tien yli. Tuo piilossa oleva osuus tekee hänen käynnistään miellyttävän katsella, kauniin.

Törmäsin samaan aiheeseen kuunnellessani Claes Anderssonia hänen puhuessaan vuosikymmen sitten jossain haastattelussa niitä näitä musiikista psykiatriaan. Ei hän juuri mitään puhunut, virkkoi vain ääneen pohdiskellen kaikenlaista. Mutta silti joka sanassa ja aiheessa oli voima, vakuuttavuus ja ylevyys, jonka mahdollistaa mielestäni ainoastaan se, ettei hän näyttänyt tuntevan minkäänlaista tarvetta esitellä koko laajaa yleissivistystään ja monilahjakkuuttaan kiireisesti kuulijoille. Andersson lepäsi tuollillaan rauhallisena, melko vaitonaisenakin, josta kumpuava auktoriteetti ihmetytti. Jollain tavalla hänen ymmärryksensä ja tietojensa näkymättömän osuuden voima oli hänen puhumaansa suurempi, vaikken osaa sanoa mitä kautta se tieto minulle siirtyi.

Taiteen tekemisessä näkymättömän osuus tulee erityisesti esille teknisessä liikkumavarassa. Menestyneiden ja oman tyylinsä löytäneiden taiteilijoiden taustalta löytyy useimmiten laaja osaaminen monella taiteen alueella. Maisemat, muotokuvat ja asetelmat, veistokset on läpikäyty vakuuttavasti, monia tyylejä on vuosia kokeiltu ja vasta sen jälkeen on jokin kubismi tai musta neliö heistä ulos tullut, tai oma pelkistetty tyyli syntynyt. Mutta jos taiteilija joutuu käyttämään kaiken teknisen osaamisensa joka työhön, katsojalle tulee helposti vaivautunut olo, vaikkei olisikaan taidenäyttelyiden suurkuluttaja.

On nähtävissä huomattava ero kahdella abstraktilla maalauksella, joissa toisen työn suorakaidekuviointi tai roiske on ainoa mahdollinen, kun taas toisen teoksen yhtä pelkistettyä jälkeä sävyttää taustalla näkymättömissä oleva tekninen taito ja osaaminen. Vakuuttavuus ja vaikuttavuus siirtyy jollain tavalla katsojaan niiltäkin osin työtä, joka ei ole näkyvissä, mutta joka taiteilijalla on tarvittaessa käytössä. Mutta arvoitukseksi on minulle jäänyt, voiko laajalla yleissivistyksellä ja taiteen tuntemuksella korvata maalatessaan sen, ettei hallitse mitään tekniikkaa. Vai syntykö silloin puhumalla pystyssä pysyvää käsitetaidetta?

3.3 Kokonainen ihminen

Sara Hildenin hautakiven suuri laatta lepää Tampereen Kalevankankaan hautausmaalla. Sen kanteen hakattu teksti kertoo taiteen merkityksestä:

”Kun taide käy tarpeettomaksi on loppu alkanut.”

Ihmisen näkyvä osuus on hänen ruumiinsa, jonka syöttämisestä, juottamisesta, liikuttamisesta ja paikallaan olemisesta yhteiskunnat jaksavat sotia vuosituhannesta toiseen. Kiista on edelleen kesken. Syöjät ja heidän päähänsä istutetut vaihtelevat mielipiteet ovat olleet aina jonkin vallankäyttäjän mielestä väärässä paikassa ja väärin asennettuina, joita epätarkkuuksia sitten koetetaan väkivaltaisesti siirrellä kohdalleen. Ruoka, öljy ja tila loppuu aina kuitenkin jostain kesken tai sitä on toisaalla taas liikaa. Aistienvarainen ja järjellinen osuutemme näkyy, kuuluu, haistaa, maistuu ja joskus myös tuntuu mielipuolisen kovaa. Mutta se on ainoa järkevä ja looginen maailma, jonka kuvittelemme olevan hallittavissa ja koordinoitavissa, ainakin punnittavissa ja mitattavissa. Onko se kaunis?

Henkisen olennon, ihmisen redusoidessa itsestään rationaalisesti ymmärrettävän biologisen torson, jonka katoava ja eritteiden täyttämä ruumis on hänelle kaikki mitä hänessä on, jää hänen elämästään näkymättömäksi osuudeksi noin nolla. Kun täysin ratkaistavissa oleva ihminen hoipertelee nahkapussina hölskyen äänestyskopilta kauppaan ja hän tietää olevansa vain tämä, tulee hänelle kiire. Aikaa on vähän ja sekin hupenee. Eläimeksi tyypistetyn ihmisen elinkaari loppuu millä hetkellä tahansa, joten ruumiin aukoista on saatava menemään mahdollisimman paljon sisään ja ulos kaikenlaista vielä kun ehtii. Muuta ei ole, se on mitattu.

Taidekoulussamme suurin inhimillinen onneni ovat olleet ihmiset, jotka uskovat toiseen todellisuuteen. Heidän on pakko. Tässä talossa heistä ei todellakaan ole pulaa, palavia enkeleitä täynnä. Taiteen tekemiseen oleellisesti liittyvä raastava herkkyyys hätkähdyttää koulussamme edelleen, mutta juuri sen tähden täällä voi nähdä hetimitäin ihmisen kokonaan. Ihmisen näkymätön osuus loistaa joskus sellaisella voimalla, että on käännettävä katse pois. Maaninen pakko löytää maa jota ei ole, hiertää monen

taiteilijan sielua yötä päivää. Tämä ilmiö on täysin irrationaalinen. Se ei ole järkevä. Sitä ei voi perustella millään. Se vain on.

3.4 Näkymätön ihme

Ihmisen näkymätön osuus on irrationaalinen kuin taide. Maailman vakaa pyrkimys on saada ihminen hölkkäämään kohdusta hautaan biologisena ruumiina, joka kuvittelee olevansa ainoastaan nestepitoinen, mutta vain kohtuullisesti vuotava kertakäyttöruumis. Luomakunta tuntee kuitenkin ihmisen kokonaan ja on katsonut parhaaksi lukita meihin meidän ikuisen, järjettömän ja näkymättömän alueen säilytettäväksi sellaisella manialla, ettei se varmasti irtoa. Ihmisen sielussa sen alueen pitää elossa Taide, joka nousee lajistamme pintaan on siitä sitten mitä mieltä tahansa.

Tietoisuus tästä näkymättömästä osuudesta tekee ihmisestä ihmisen, hehkuvan, säilyvän, ikuisen, josta syystä joitain ihmisiä luontevasti kutsutaan sielukkaiksi. Se ei kaukana ole taiteilijasielusta, joka ei mitenkään välttämättä ilmene tasapainoisena ja hyvänä ihmisenä, vaan useimmiten sietämättömänä, maanisesti käyttäytyvänä, repivänä ristiriitana ja kyvyttömyytenä sopeutua järkevästi ymmärrettävään maailmaan. Rationaaliselle ihmiselle taiteilija saattaa näyttäytyä ainoastaan lapsellisena tuulivierinä, joka ei halua haaveiltaan ryhtyä oikeisiin töihin.

Ihmisen sisäisen maailman ikuisen osuuden heijastuksen hävitessä, jää hänestä jäljelle kiireinen ja pelokas biologinen torso. Ihminen ei elä pelkästään leivästä, näkyvä osuus ei tee ihmistä. Tämän ymmärtämiseksi voi tehdä taidetta, katsoa sitä ja hyväksyä värien ja muotojen edessä, ettei ymmärrä niistä mitään, ei sen enempää kuin omaa kaukokaipuutakaan. Mutta taiteesta saatu kokemus voi muuttaa sisältä päin koko elämän, olla vastaus. Sellaisen metamorfoosin läpikäyvä voi kokea hyvin ylivoimaiseksi siirtää kokemuksensa toiselle sanoin. Jos siirtymäriitti on riittävän vankka, ei hän tunne kokemuksensa selittämiseen tarvettakaan. Oma sisäinen kokemus riittää ja säilyy hiljaisuudessaan Pyhänä, ei yhteisenä.

4 TAITAJAN TILA

Taide lepää ihmisen mielessä
järjettömällä alueella,
joitain ärsyttäen.

Ja odottaa kärsivällisesti
luojansa tuloa,
Järjettömyyttä.

Taide, siirtymävaihe mielessä,
Ihmisen ja Luojan välillä.
Ensimmäinen vaihe loputtomien
Irtoamisten ketjussa.

Värit valuvat niskaamme,
vesi meissä taittaa esiin
sateenkaaren.

Missä on toinen pää?

Maalaus olisi jo valmis, vaan
oma tahto lisää vielä vähän,
ja taulu on pilalla.

Voiko päivittäiset valinnat
tehdä myös väreillä?
Silloin tuomari on jo
Pelottavan lähellä.

(Kentta, A. 2000)

Akvaariokokeilu, 2015. Akryyli, öljy.

132 x 132 cm

LÄHTEET

Blitz, Gerard, 1985. Joogan tie- tienviittoja. Suom. Trygg, S., Malkamo, L., työryhmä. Saarijärvi: Painotalo Casper Oy, 2000.

Broo, Måns: *Joogan filosofia: Patañjalin Yoga-sūtra*. (n. 350 eKr.) Suomentanut ja toimittanut Måns Broo. Helsinki: Gaudeamus, 2010

Coco Pyhä Ramattu Suomexi, 1642. Porvoon lyseon Biblian näköispainos. Porvoo: WSOY, 1985.

Kentta, Ari, 2000. Palotila: runoja. Tampere: Tekakan paino.

Klemola, Timo (toim.): *Portiton portti ja muita zen-tekstejä*. Toimittanut ja kääntänyt Timo Klemola. Suomennettu englanninkielisistä käännöksistä. Tampere: T. Klemola, 1991.

Lao-tse, Tao-te-king. (500-luku eKr.) Suom. Toivo Koskikallio. Porvoo: WSOY, 1963.

Sri Nathamuni: Joogan salaisuus Yogarahasya. (n. 900 jKr.) Suomentanut ja toimittanut Arvo Tavi. Saarijärvi: Gummerus, 2004.

Talfit, tutkimuksia, 1990. (Tampereen yliopiston liikunnan filosofian tutkimusyksikkö). Liikunnan filosofia. Toim. Varto, Juha. Tampere: Tampereen yliopisto, 1992.

Willcock, David, 2012. Lähdekenttä. Suom. Linteri S. Basam Books, 2012.